

ОСВІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК СЛІДЧА (РОЗШУКОВА) ДІЯ

Гарасимів О. І., Миськів Д. М., Ряшко О. В.

ВСТУП

Стаття 2 КПК України проголошує, що одним із завдань кримінального провадження є охорона прав, свобод і законних інтересів його учасників. Метою юридичних гарантій є забезпечення реалізації цих прав та свобод, оскільки саме на стадії досудового розслідування відбуваються найбільш вагомі втручання в життя та права особи.

Однією зі слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, що спрямована на отримання інформації та перевірку вже отриманих доказів є освідування особи, якому у КПК України відводиться дещо особливе місце. Погоджуємося з думкою, що освідування є одним із видів слідчого огляду, у якому об'єктом виступає тіло живої людини. Ця слідча (розшукова) дія є важливим джерелом отримання доказової інформації, однак під час її практичного застосування виникають деякі проблемні питання, що часом призводять до визнання недопустимості доказів, отриманих у результаті її проведення та виключення їх з процесу доказування.

Порядок, умови й правила освідування визначаються ст. 241 КПК України. Його проведення можливе за наявності фактичних та юридичних (правових) підстав. Під фактичними підставами прийняття рішення про проведення даної слідчої (розшукової) дії розуміють наявність у слідчого певної інформації, що на тілі особи (підозрюваного, потерпілого, свідка) можуть бути виявлені сліди кримінального правопорушення або особливі прикмети.

Юридичною підставою проведення освідування є постанова прокурора згідно ч. 2 ст. 241 КПК України, який виносить її як за власною ініціативою, так і за клопотанням слідчого. Виконання цієї постанови є обов'язковою для особи, яка підлягає освідуванню. У більшості випадків, зазвичай особа добровільно погоджується пройти освідування, але й непоодинокими є і категоричні відмови у його проходженні. У такому разі виникає необхідність його примусовому порядку (ч. 3 ст. 241 КПК

Для отримання дозволу на проведення освідування слідчому необхідно ініціювати перед прокурором відповідну постанову, що ускладнює процедуру, особливо в нічний час чи вихідні дні. Такі затримки призводять до втрати ефективності цієї слідчої дії або зводять її результативність нанівець, оскільки деякі сліди чи явища на тілі людини зберігаються нетривалий час (сліди ін'єкції, стан сп'яніння тощо) або можуть змінюватися чи зникати (піднігтьовий вміст, наявність сторонніх речовин), а її проведення без постанови прокурора є підставою для визнання доказу недопустимим¹.

1. Застосування примусу при проведенні освідування

Відомості про наявність на тілі особи відповідних слідів можуть міститися в різноманітних джерелах, але у будь-якому випадку такої інформації матеріалах провадження має бути достатньо для формування у слідчого впевненості про те, що на тілі особи можуть бути виявлені особливі прикмети або сліди кримінального правопорушення, які мають значення для встановлення обставин кримінального провадження. Специфіка освідування полягає у тому, що сам його процес неабияк зазіхає на тілесну недоторканність та особисту свободу особи, збільшує вірогідність розкриття інтимних подробиць її життя або виявлення ознак хвороби на тілі.

Дана слідча (розшукова) дія належить до групи nonverbálních. Основним методом під час її проведення є звичайне спостереження за допомогою органів зору. Для поліпшення умов спостереження можуть використовуватись різноманітні освітлювальні прилади та пристрої, збільшувальні прилади (лупа) та світлофільтри для відшукання на тілі людини дрібних та слабо контрастних слідів наркотичної речовини або речовин, які використовуються для виготовлення наркотиків. Як засіб інформаційного забезпечення розслідування, освідування є різновидом слідчого огляду. У зв'язку із цим слід визнати помилковим віднесення до завдань даної слідчої дії встановлення стану та інших властивостей організму людини, що мають значення для кримінального провадження²

Статтею 241 КПК України визначено, що освідуванню може бути підданий підозрюваний, свідок чи потерпілий, які зазвичай

---

¹ Василь Топчій, Наталія Карпенко. Заходи примусу для забезпечення освідування у кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 4'2015. С. 158-165.

² Лук'яничков Є. Д. Освідування-засіб інформаційного забезпечення розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків.

добровільно погоджуються на проведення освідчування. На практиці доволі часто мають місце випадки відмови зазначених осіб на участь у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії, у зв'язку з чим виникає закономірне питання про можливість, допустимість та межі застосування примусу.

У КПК України законодавчо закріплена можливість примусового проведення освідчування. Щодо використання примусу, то його аж ніяк не слід розглядати лише у контексті застосування фізичного впливу або фізичної сили, оскільки, на наше глибоке переконання, це все ж таки крайній захід застосування кримінального процесуального примусу та лише у випадку, коли усі інші види переконання себе вичерпали. З метою недопущення, максимально небажаного, фізичного примусу (як для однієї, так і для іншої зі сторін) наполегливо рекомендуємо використати усі можливості для переконання особи надати згоду на добровільне проходження освідчування, намагатися вплинути психологічно, звернутися до її переконань, використавши при цьому силу інтелекту та емоцій.

Не викликає сумнівів, що сам факт добровільної згоди на проведення освідчування завдає освідчуваній особі найменше незручностей та непорозумінь як то з боку особистого сприйняття ситуації, так і з боку дотримання, щодо неї, етичних принципів. Зовсім інакше виглядає ситуація (звичайно ж вкрай несприятлива), коли особа заявляє про свою відмову щодо участі у проведенні освідчування. Але абсолютна патова ситуація виникає, коли особа починає чинити фізичний опір, який доводиться долати слідчому. Як у такому випадку визначити межі кримінального процесуального примусу, та головне, як їх не порушити? КПК України декларує заборону дій, що принижують честь та гідність особи або дій, які небезпечні для її здоров'я. Але будемо відверті, хіба сам факт застосування фізичного впливу, сам по собі, вже не принижує людську гідність?

Побоючись викликати певне обурення, дозволимо собі висловити думку щодо законодавчого закріплення застосування певних заходів фізичного впливу, попередивши про можливість їх застосування, надаючи особі право вибору та розуміння усвідомлення наслідків у разі відмови. Ніхто ж не заперечує, що під час затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, можуть застосовуватися заходи фізичного впливу, то чому детально не прописати в КПК сутність фізичного примусу при проведенні освідчування. Цей крок, можливо був би не занадто популярним, але чесним по відношенню до потерпілого та й врешті решт самої ідеї

кримінального процесу – встановлення істини. КПК України сором'язливо заявляє про застосування примусу, у разі відмови від добровільного проходження освідування, але ж ніяким чином не пояснює та не деталізує цю норму, віддаючи їй розуміння та практичне втілення на власний розсуд слідчого.

Якщо ми говоримо про вірогідність застосування примусу щодо підозрюваного, то за наявності сукупності достовірних та належних доказів стосовно його причетності до вчинення кримінального правопорушення, то така можливість не викликає сумнівів та є цілком виправданою.

Вважаємо, що примусові дії здійснюються лише у випадку відмови особи (підозрюваного, потерпілого, свідка) пройти освідування добровільно. Зокрема, примус може супроводжуватися утриманням особи. При цьому, застосування заходів фізичного впливу (сили), спеціальних засобів можливо лише за наявності підстав, передбачених ст.ст. 43-45 Закону України «Про Національну поліцію»³

Щодо примусового освідування потерпілого, то у слідчого мають бути законні підстави об'єктивно припускати та висувати версію щодо неправдивості його показань, лише у такому випадку, застосування примусу є цілком закономірним та дозволяє підтвердити або усунути сумніви, що виникли у слідчого. Освідування потерпілого, навіть у разі його відмови, за певних обставин необхідне при розслідуванні звалтування, розбою, запліднення тілесних ушкоджень та інших злочинів, особливо якщо є підозра на симуляцію або обмову з боку потерпілого, і підтвердити або спростувати твердження про сам факт злочину можливо шляхом його освідування й огляду одягу.

У зв'язку із цим постає питання щодо допустимості застосування примусу. В першу чергу це стосується фізичного примусу, його меж і підстав до учасників процесу, які відмовляються від освідування. Зазначених осіб можна поділити на дві групи: ті, що мають особистий інтерес у справі (підозрюваний, потерпілий) і особи, що не мають інтересу у справі (свідки). Перша група осіб також не однорідна. Підозрюваний (обвинувачений) у більшості випадків не заінтересований у встановленні істини у справі. У них менше бажання добровільно піддаватися освідуванню, оскільки на їх тілі можуть бути виявлені сліди злочину або особливі прикмети, що мають значення для встановлення обставин вчиненого злочину.

---

³ Я. Ю. Конюшенко. Проблемні питання регламентації процесуального порядку проведення освідування у кримінальному провадженні. Прикарпатський юридичний вісник. 2(23) Том 4. 2018. С. 276-278.

Потерпілі, як правило, заінтересовані у швидкому розкритті злочину і добровільно погоджуються на освідування. Проте, це не виключає випадків, коли потерпілі з різних обставин не бажають добровільно піддаватися освідуванню. освідування підозрюваних і обвинувачених може проводитись як у добровільному, так і в примусовому порядку. Позбавити слідчого і суд можливості виявляти на тілі підозрюваного особливі прикмети і сліди, захищаючи почуття їх сором'язливості, означає зробити неможливим встановлення істини у багатьох кримінальних провадженнях.

Окрему групу складають свідки. У більшості випадків вони не заінтересовані в результатах справи, але їх показання сприяють встановленню обставин злочину. Освідування такої особи, зазвичай, здійснюється для встановлення, що саме вона була свідком злочину, але це заперечує. Підозрювані або потерпілі можуть вказати на особу, яка спостерігала подію злочину і назвати особливі прикмети на оголених частинах тіла, які вони запам'ятали.

Також нез'ясованим є питання про огляд одягу, що є на освідуваній особі. Розглянемо ситуацію, коли під час освідування на одязі особи, що освідується, будуть виявлені сліди кримінального правопорушення чи особливі прикмети. У цьому разі законодавчим є огляд лише тіла особи, що підлягає освідуванню, а про одяг, що на особі, нічого не згадується. Тобто під час виявлення на одязі слідів кримінального правопорушення чи особливих прикмет слідчий, прокурор зобов'язаний звернутися з клопотанням до слідчого судді про тимчасовий доступ до речей, отримавши ухвалу, здійснити виїмку таких, а вже після цього провести огляд цього одягу. Описана процедура є надто тривалою, як виняток пропонуємо до завдань освідування підозрюваного, що вчинив умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання, додати огляд речей, що є на ньому. Якщо на одязі виявлено сліди кримінального правопорушення чи особливі прикмети, що потребує додаткового дослідження, одяг підлягає вилученню, про що вказується у протоколі. В подальшому слідчий, прокурор зобов'язаний невідкладно, але не пізніше 24 годин, з моменту проведення освідування, звернутися до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до речей та документів, який проводиться відповідно до ст.ст. 159–166 КПК України⁴

Видається дискусійним судження про те, що судово-медичне освідування спрямоване на з'ясування причини й давності спричинення тілесних ушкоджень, ступеня їх тяжкості, природи

---

⁴ Кунтій А.І. Тактика проведення освідування підозрюваного у кримінальному провадженні про умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Науковий вісник ЛьвДУВС. 2/2014. С. 313.

анатомічних або фізіологічних аномалій. Вважаємо, що вирішення наведених питань є виключною прерогативою саме судово-медичної експертизи, оскільки вона передбачає можливість поглибленого дослідження з використанням сучасної діагностичної техніки, проведення необхідних дослідних дій. Освідування, навіть якщо воно й судово-медичне, в змозі лише констатувати наявність певних тілесних ушкоджень, анатомічних або фізіологічних аномалій, але не ступінь їх тяжкості чи природу походження⁵

Для провадження слідчого освідування не вимагається спеціальних медичних знань, натомість при провадженні судово-медичного освідування потрібні спеціальні знання в галузі медицини, оскільки вирішенню підлягають спеціальні питання. У свою чергу, судово-медичне освідування не слід ототожнювати із судово-медичною експертизою, що призначається і проводиться в порядку, передбаченому ст. 242 КПК України, результати якої оформляються висновком експерта.

Абсолютно зрозуміло, що у будь-якому випадку використання спеціальних знань у ході освідування є необхідною умовою його якісного проведення, оскільки лише фахівець в змозі правильно сформулювати думку щодо виявлених ушкоджень, можливої причини їх появи, обставин, за яких вони могли виникнути та навіть висунути припущення відносно місцезнаходження потерпілого та підозрюваного в момент вчинення кримінального правопорушення.

Застосовані до особи заходи примусу не повинні створювати загрозу її життю, здоров'ю або бути принизливими за характером. Застосування примусу (у тому числі і фізичного впливу) для проведення освідування здійснюється у виняткових випадках. Слідчий має застосувати усі можливі тактичні прийоми, щоб переконати особу добровільно пройти освідування та роз'яснити, що воно може бути проведено примусово. При цьому будь-якої диференціації, залежно від процесуального становища особи, не робиться. Якщо для встановлення особливих прикмет або слідів необхідно оглянути частини тіла людини, що закриті одягом, слідчий пропонує освідуваній особі роздягнутися повністю або зняти визначені предмети одягу⁶.

---

⁵ Одерій О.В. Освідування особи (теоретичний аспект). Проблеми кримінального процесуального законодавства та шляхи їх розв'язання : зб. матеріалів Всеукраїнської наук. – практ. конф. (м.Харків, 23 листоп. 2016 р.). Частина I. С. 18-20.

⁶ Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Застосування примусу в процесі освідування. Національний університет «Острозька академія», 2016. № 1(13).

2. Проблемні питання при проведенні освідування

Одним з багатьох недоліків статті 241 КПК України є наявність у ній таких оціночних категорій як «дії, що принижують честь і гідність особи», а також «зображення, демонстрація яких може розглядатися як образлива для освідуваної особи». Варто зауважити, що чинне законодавство не містить визначення понять «честь» та «гідність», а також не встановлює межі допустимої поведінки, яка б узгоджувалася з повагою до цих чеснот, забезпечувала їх непорушність та недоторканність (так само як і не містить чіткого переліку дій, що порушують честь та гідність інших осіб). Таким чином, застосувати на практиці положення статті 241 КПК України щодо заборони вчинення дій, які принижують честь і гідність особи – вкрай складно. Користуючись цим законодавчим недоліком, слідчі та прокурори часто можуть «не вбачати» у своїх діях, а також у діях інших учасників освідування приниження честі та гідності освідуваної особи, навіть якщо остання прямо заявляє про це⁷

Хочемо звернути свою увагу на ще один важливий момент законодавчого закріплення норми щодо можливості проведення огляду тіла людини до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Ми дотримуємося позиції щодо доцільності проведення освідування у невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР, яке матиме важливе практичне значення, особливо під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та у сфері службової діяльності, коли на тілі підозрюваного (частіше всього на руках) можуть бути сліди кримінального правопорушення (наркотичні засоби або сліди від помічених ідентифікованих засобів).

До внесення відомостей в ЄРДР для з'ясування наявності самого факту кримінального правопорушення доцільно проводити освідування у максимально коротший термін і щодо кримінальних правопорушень у сфері статевої свободи та недоторканості, адже сам факт вчинення дій сексуального характеру, пов'язаного з проникненням в тіло іншої людини, наявність особливих прикмет,

---

[Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16lydvpo.pdf>.

⁷ Кучинська О.П., Щиголь О.В. Гарантії прав особи при проведенні освідування: сучасний стан, актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. Науково-практичний журнал «Вісник кримінального судочинства». 2018. № 4. С. 57.

слідів на тілі особи встановити іншим чином, ніж проведенням огляду особи неможливо⁸

Ще однією проблемою, яка виникає на практиці є невирішене питання відносно огляду одягу особи, у якому вона перебувала, приміром під час затримання. З метою усунення цієї прогалини, О.М. Дуфенюк, А.І. Кунтій пропонують доповнити ст. 168 КПК України положенням про те, що тимчасове вилучення майна може здійснюватися також під час обшуку, огляду та освідування⁹

На практиці проведення огляду і вилучення одягу, на якому виявлені сліди від кримінального правопорушення, у разі необхідності здійснюється під час огляду місця події. Однак, по-перше, огляд місця події має інше функціональне призначення, по-друге, місце події не завжди може співпадати з місцем, де може бути виявлена підозріла особа, яку необхідно примусово освідувати. Таким чином, для ефективного розслідування кримінальних правопорушень у частині проведення правомірного огляду одягу особи потрібно внести зміни у норми кримінального процесуального законодавства. Зокрема, такі нормативні зміни доцільно внести у зміст ст. 241 КПК України, у якому передбачити можливість проведення огляду не лише тіла особи, а й одягу, у який одягнута особа.

Очевидно, що отримання бажаного кінцевого результату чи досягнення фінальної мети будь-якої процесуальної дії напряду залежить від якості та врахування всіх необхідних аспектів при підготовці до її проведення, а також позитивних результатів виконання проміжних завдань, що ведуть до поставленої мети. Так, практична сторона проведення всіх слідчих (розшукових) дій, визначених згідно з положеннями чинного кримінального процесуального законодавства, безумовно, розкривається через ряд почергових етапів, кожен з яких по своїй суті є невід'ємною передумовою реалізації визначеної мети та, зазвичай, має свої характерні особливості організаційно-технічного, тактичного спрямування.

У зв'язку з цим та беручи до уваги потреби практики, криміналістична наука розробила ряд загальних концептуальних положень щодо визначення структурних елементів процесу проведення даних дій. Досягнення мети та завдань, що стоять перед слідчим, прокурором чи іншим суб'єктом, уповноваженим

---

⁸ Лучко О.А. Проблемні питання освідування у кримінальному провадженні. Порівняльно-аналітичне право. № 2. 2020. С. 203.

⁹ Дуфенюк О.М. Кунтій А.І. Правова регламентація проведення освідування: проблеми та шляхи вирішення. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2015. № 4. С. 298-306. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_4_33. (дата звернення 17.06.2020).

проводити слідчу дію освідування, на нашу думку, також вимагає чіткого та поетапного підходу до їх вирішення, забезпечення, перш за все, належної підготовки до її проведення, а також визначення та використання специфічних тактичних прийомів їх реалізації. Вкрай важливим є своєчасне обрання належної моделі поведінки та оптимальних шляхів вирішення поставленого питання.

Отже, виходячи із норм КПК, безпосереднє проведення освідування як слідчої (розшукової) дії, незалежно від її мети, має проводити слідчий, прокурор. У певних випадках для участі у проведенні освідування може бути залучений судово-медичний експерт або лікар. Останні, на нашу думку, не проводять освідування як слідчу (розшукову) дію, а в перебігу її проведення здійснюють консультаційну або дієву допомогу слідчому, прокурору у виявленні, фіксації та вилученні доказової інформації. Залежно від необхідності використання судово-медичним експертом або лікарем певного обладнання або устаткування для здійснення певних дій щодо реалізації мети освідування, така слідча (розшукова) дія може бути проведена у відповідній медичній установі. Поряд з наведеними проблемами процесуального характеру, розглядувана слідча (розшукова) дія викликає на дискусію й у питаннях тактики її проведення¹⁰

На нашу думку, видалення усіх сторонніх осіб, які не мають відношення до слідчої дії, є необхідним організаційним заходом у разі поінформованості слідчого щодо наявності в освідуваній особи туберкульозу або навіть підозри на наявність вказаного захворювання. У такому випадку недоцільно залучати до проведення освідування понятих. Цілком доречно користуватися наданою законодавцем у ч. 7 ст. 223 КПК можливістю застосування безперервного відеозапису ходу проведення освідування. Крім того, слід враховувати, що в одному кабінеті слідчого підрозділу здебільшого працює не один слідчий, а два чи більше. Вони також у цей час можуть проводити слідчі (розшукові) дії за участі різної кількості осіб. Тому варто звертати увагу на те, щоб дотримувалась черговість проведення ними слідчих дій, оскільки наявність у освідуваній особи заразного туберкульозу може поставити під загрозу інфікування й інших сторонніх осіб та слідчих¹¹.

---

¹⁰ Волобуєва О.О. Розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: проблемно-дискусійні аспекти освідування. Правовий часопис Донбасу № 1 (62). 2018. С. 180.

¹¹ Почтова Є.С. Організаційно-тактичні заходи підготовки до проведення освідування в умовах ризику інфікування ВІЛ/СНІДОМ та/або туберкульозом

Щодо протоколу, як важливої складової процесуального закріплення проведення освідування, то в описовій частині протоколу слід зазначити умови його проведення – за добровільної згоди особи чи із застосуванням заходів процесуального примусу. В останньому випадку обов'язковим необхідно зазначити заходи переконання, що передували заходам примусу з метою уникнення звинувачень в перевищенні повноважень та їх зловживанням зі сторони слідчого чи прокурора.

Відповідно до частини 5 статті 241 КПК України, особі, освідування якої проводили примусово, надається копія протоколу цієї слідчої (розшукової) дії. Вбачається, що ця процесуальна норма спрямована, насамперед, на дотримання процесуальних прав особи, щодо якої освідування проведено із застосуванням заходів процесуального примусу та на можливість її оскарження.

Оскільки примусово освідувана особа має отримати копію протоколу освідування, було б цілком логічно також надати їй копію відеозапису проведення слідчої (розшукової) дії. Такий додатковий засіб фіксації, на відміну від протоколу, здатний наочно продемонструвати увесь спектр заходів переконання, які використав слідчий з метою уникнути освідування у примусовому порядку. Окрім цього, саме за допомогою відеозапису можливо відслідкувати, які саме дії було застосовано до особи, та наочно пересвідчитися у наявності або відсутності порушень її конституційних прав.

Переконані, що наявність додаткового засобу фіксації освідування, як у слідчого, так і у примусово освідуваної суттєво знизить вірогідність подання скарги на дії слідчого, у випадку приниження її честі та гідності при проведенні освідування, або недотримання меж освідування, які обґрунтовуються матеріалами кримінального провадження, а в разі надходження такої скарги полегшить її об'єктивний розгляд.

ВИСНОВКИ

Приходимо до висновків, що навіть в демократичному суспільстві діяльність державних органів не може бути повноцінною, якщо вона не має у своєму арсеналі різноманітних засобів впливу на поведінку кожного громадянина. Особливо це проявляється у боротьбі зі злочинністю та викритті злочинців. Саме тому, держава змушена удаватися до примусу у випадках, коли громадянин не погоджується на обмеження його конституційного права, а без такого обмеження неможливо розкрити кримінальне правопорушення, відшкодувати

завдану ним шкоду, покарати винуватця та відновити справедливість.

Важливе місце в інформаційному забезпеченні розслідування належить слідчим (розшуковим) діям, які мають пошуково-пізнавальний характер, забезпечують виявлення, дослідження, фіксацію і вилучення слідів кримінального правопорушення та інформації обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Значне місце серед них відведено тим, за допомогою яких здійснюється дослідження матеріальних джерел інформації в процесі безпосереднього сприйняття з ними слідчого, неабияке місце серед яких займає освідування.

У ході нашого дослідження, ми прийшли до висновку, що одним з невирішених питань цієї проблематики є, обмежена стадією досудового розслідування, можливість проведення освідування. Потреби практики кримінального провадження зумовлюють правову регламентацію та реалізацію освідування не лише в процесі досудового розслідування, а й цілком виправдовують себе і до внесення відомостей до ЄРДР.

Крім того, недоліком змісту ч. 1 ст. 241 КПК України вважаємо обмеження щодо огляду винятково тіла особи. Вбачається логічним внести законодавчі зміни для закріплення можливості проведення огляду не лише безпосередньо тіла особи, а й одягу, у якому вона знаходилася.

Також вважаємо логічним визначити підстави та конкретні заходи фізичного впливу щодо примусового освідування підозрюваного, потерпілого та свідка, незважаючи на відмінності їх процесуального статусу, за умови наявності достовірних та допустимих доказів стосовно їх причетності до вчинення кримінального правопорушення або наявності інформації, що свідчить про неправдивість їх показань у випадках, коли всі можливі засоби їх переконання щодо необхідності проведення освідування було вичерпано.

АНОТАЦІЯ

У статті акцентується увага, що однією зі значимих слідчих (розшукових) дій в процесі досудового розслідування є освідування. Важливість цієї слідчої (розшукової) дії важко переоцінити.

Освідування дозволяє слідчому безпосередньо сприймати об'єкти з метою виявлення слідів кримінального правопорушення, особливих прикмет і з'ясування обставин події, важливих для кримінального провадження, скласти уявлення про механізм злочину

та особу злочинця, висувати слідчі версії та правильно визначати напрямки розслідування.

Наголошено, що порядок примусового освідування має бути вирішений не тільки на теоретичному рівні, а й знайти відображення в чинному КПК України.

Підкреслено, що застосування заходів фізичного впливу, повинно відбуватися лише у крайніх випадках та на умовах, передбачених чинним законодавством, за обов'язковою участю судмедексперта чи лікаря, у приміщенні експертного закладу або медичної установи із врученням освідуваній особі копії протоколу освідування відповідно до вимог ч. 5 ст. 241 КПК України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Василь Топчій, Наталія Карпенко. Заходи примусу для забезпечення освідування у кримінальному провадженні. Науковий часопис Національної академії прокуратури України 4'2015. С. 158-165.

2. Лук'янчиков Є. Д. Освідування-засіб інформаційного забезпечення розслідування злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/4295>

3. Я. Ю. Конюшенко. Проблемні питання регламентації процесуального порядку проведення освідування у кримінальному провадженні. Прикарпатський юридичний вісник. 2(23) Том 4. 2018. С. 276-278.

4. Кунтій А.І. Тактика проведення освідування підозрюваного у кримінальному провадженні про умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. Науковий вісник ЛьвДУВС. 2/2014. С. 310-320.

5. Одерій О.В. Освідування особи (теоретичний аспект). Проблеми кримінального процесуального законодавства та шляхи їх розв'язання : зб. матеріалів Всеукраїнської наук. – практ. конф. (м. Харків, 23 листоп. 2016 р.). Частина I. С. 18-20.

6. Застосування примусу в процесі освідування / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2016. № 1(13) : [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16lydvpo.pdf>.

7. Кучинська О.П., Щиголь О.В. Гарантії прав особи при проведенні освідування: сучасний стан, актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. Науково-практичний журнал «Вісник кримінального судочинства». 2018. № 4. С. 54-66.

8. Лучко О.А. Проблемні питання освідування у кримінальному провадженні. Порівняльно-аналітичне право. № 2. 2020. С. 202-204.

9. Дуфенюк О.М. Кунтій А.І. Правова регламентація проведення освідування: проблеми та шляхи вирішення. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2015. № 4. С. 298-306. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2015_4_33. (дата звернення 17.06.2020).

10. Волобуєва О.О. Розслідування кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: проблемно-дискусійні аспекти освідування. Правовий часопис Донбасу № 1 (62). 2018. С. 177-182.

11. Почтова Є.С. Організаційно-тактичні заходи підготовки до проведення освідування в умовах ризику інфікування ВІЛ/СНІДОМ та/або туберкульозом Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 3 С. 150-155.

Information about authors:

Harasymiv Olena Ivanivna,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Procedure
and Criminalistics,

Lviv State University of Internal Affairs
26, Gorodok str., Lviv, 79007, Ukraine

Miskiv Dmytro Mykhailovych,

Doctor of Philosophy,

Professor at the Department of Criminal Procedure and Department
of Criminal Procedure and Criminalistics,

Lviv State University of Internal Affairs
26, Gorodok str., Lviv, 79007, Ukraine

Riashko Olena Vasylivna,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Criminal Procedure
and Criminalistics, Lviv State University of Internal Affairs

26, Gorodok str., Lviv, 79007, Ukraine